

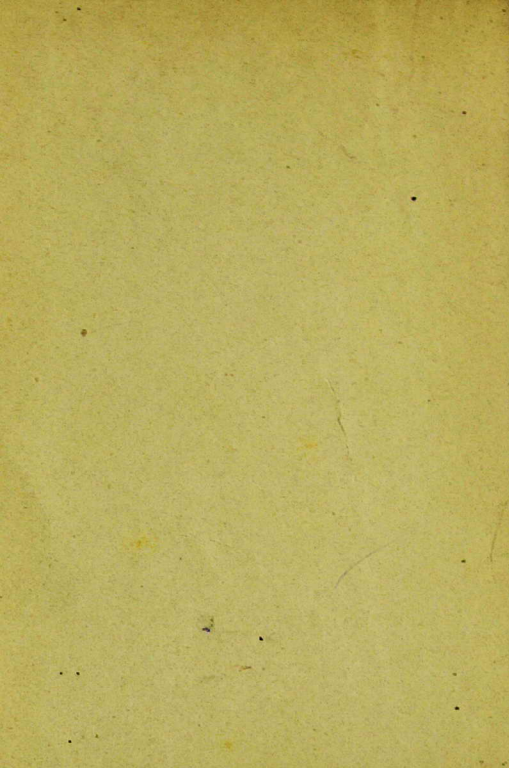
3915



3915

212

3915



5915
491-99-81
U-58

ՍԿԻՋԲՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
1961 թ.

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հ Ա Յ Կ Ա Ս Տ Ա Ն Կ Ր Թ Ա Գ Ր Ա Գ Ր Տ ՈՒ Թ Յ Ա Ն

ԿԵՄ

ՆՈՐ, ԶՈՒՆՐՃԱԼԻ ԵՒ ԳԻՒՐԻՆ

ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ ԵՒ ԳԵԳԵՐԷՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԻՊ



Ի ՎԻԻՆՆԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

1883.

A $\frac{T}{2011}$

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Մինչև հիմայ մէկ գիէն մեր ազգին մէջ ուսման բաղձանքը քիչ մը աւելցած տեսնելով, ունայելով որ խեղճ ծնողքն իրենց զաւկըններուն քիչ մը բան սորվեցընել ուղելով՝ կու տան անոնք վարպետի քով. եւ երեք չորս տարւան մէջ հաղիւքիչ մը կարդալ կը սորվին առանց ուրիշ օգտակար կամ զուարճալի բան մը սորվելու, շատ կը ցաւեինք թէ ծնողաց վրայ՝ որ պարապ տեղ ստակ կը կորսընցընեն, ու թէ՛ տղոց վրայ՝ որ շատ կ'աշխատին ու քիչ (կամ աղէկ ըսեմ) ոչինչ կը սորվին: Մէկալ գիէն ալ տեսնելով Եւրոպացւոց դրքերն ու կարգերը՝ որոնցմով իրենց տղոցը դիւրաւ ու քիչ ատենուան մէջ թէ՛ կարդալ ու թէ՛ ուրիշ օգտակար բաներ կը սորվեցընեն, աս դիւրութիւնը մենք ալ մեր ազգին մէջ տարածել ուղեցինք:

Ասոր համար հիմայ նոր ու դիւրին եղանակով մը աս քերականն աշխարհաբար լեզուով շարագրեցինք, որ թէ՛ մեր առջի քերականներուն ու թէ՛ շեղերէններուն պաշտօնը կը կատարէ: Միանգամայն պզտիկ տղաք իրենց հասակին յար-

ար խօսակցութիւններ ու շգիտցած հարկաւոր
աներնին ասոր մէջ կարգալով՝ ձանձրութիւն շն
գար, ու սրտերնուն մէջ բաղձանք կը վառի աւ-
լի փութով կարգալ կամ ուրիշ գիտութիւններ
որովի: Ասանկ սկիզբ ընելով՝ ետեւէն դարձեալ
աղմոսին ու աւետարանին տեղը ուրիշ աշխարհա-
ար գրքեր զուարճալի ու օգտակար բաներ սոր-
ելու համար, անոնց ետեւէն ալ ուրիշ գիւրին
խտութիւններու գրքեր կը տպենք. եւ ասան-
ով քիչ ատենուան մէջ՝ քիչ աշխատանքով ու
քիչ գրքերով տղաք շատ բան կը սորվին կ'իմանան:

Ահա մենք մեր կողմանէ աշխատեցանք ու աս
իւրին, օգտակար ու միանգամայն քիչ ծախքով
լլալու եղանակը գտանք մեր ազգին օգտին բաղ-
ալով. հիմայ կարծենք ուրիշ բան չի մնար բայց
թէ իւրաքանչիւր տղոց ծնողքն ու պատուելի
վարպետնին ջանան աս մեր աշխատանքն ի գործ
նելու, որ իրենք իրենցմէ տեսնեն՝ որչափ օգտա-
ար ու գիւրին է եղեր մեր մտածած եղանակը:

Ե.

ԿԱՐԳ ՀԱՅՆԻՆ ԳՐՈՑ. — ԲՈՒՄՐԳԻՐՔ

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի.
 լ. խ. ծ. կ. հ. ճ. զ. Ճ. Ժ. Յ. ն.
 շ. ո. չ. պ. ջ. ու. ս. վ. տ. ը. ց. լ.
 փ. ք. եւ. օ. Փ:

Բ.

ՎԱՆԿ

է	օ	ո	ը	ե	ա	ի
ժէ	ժօ	ժո	ժը	ժե	ժա	ժի
խէ	խօ	խո	խը	խե	խա	խի
ճէ	ճօ	ճո	ճը	ճե	ճա	ճի
պէ	պօ	պո	պը	պե	պա	պի
ջէ	ջօ	ջո	ջը	ջե	ջա	ջի
սէ	սօ	սո	սը	սե	սա	սի
րէ	րօ	րո	րը	րե	րա	րի
քէ	քօ	քո	քը	քե	քա	քի
ֆէ	ֆօ	ֆո	ֆը	ֆե	ֆա	ֆի

մար խօսակցութիւններ ու շգիտցած հարկաւոր
բաներնին ասոր մէջ կարդալով՝ ձանձրութիւն չեն
դգար, ու սրտերնուն մէջ բաղձանք կը վառի աւ-
ելի փութով կարդալ կամ ուրիշ գիտութիւններ
սորվիլ: Ասանկ սկիզբ ընելով՝ ետեւէն դարձեալ
սաղմոսին ու աւետարանին տեղը ուրիշ աշխարհա-
բար գրքեր զուարճալի ու օգտակար բաներ սոր-
վելու համար, անոնց ետեւէն ալ ուրիշ դիւրին
գիտութիւններու գրքեր կը տպենք. եւ ասան-
կով քիչ ատենուան մէջ՝ քիչ աշխատանքով ու
քիչ գրքերով տղաք շատ բան կը սորվին կ'իմանան:

Ահա մենք մեր կողմանէ աշխատեցանք ու աս
դիւրին, օգտակար ու միանգամայն քիչ ծախքով
ըլլալու եղանակը գտանք մեր ազգին օգտին բաղ-
ձալով. հիմայ կարծենք ուրիշ բան չի մնար բայց
եթէ իւրաքանչիւր տղոց ծնողքն ու պատուելի
վարպետնին ջանան աս մեր աշխատանքն ի գործ
դնելու, որ իրենք իրենցմէ տեսնեն՝ որչափ օգտա-
կար ու դիւրին է եղեր մեր մտածած եղանակը:

Ե.

ԿԱՐԳ ՀԱՅՆԻՆ ԳՐԱԾ. — ԲՈՒԱՐԿԻՐՔ

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի.
 լ. խ. ծ. կ. հ. ձ. ղ. ճ. մ. յ. ն.
 շ. ո. չ. պ. ջ. ու. ս. վ. տ. ը. ց. լ.
 փ. ք. եւ. օ. ֆ:

Բ.

ՎԱՆԿ

է	օ	ո	ը	ե	ա	ի
ժէ	ժօ	ժո	ժը	ժե	ժա	ժի
խէ	խօ	խո	խը	խե	խա	խի
ճէ	ճօ	ճո	ճը	ճե	ճա	ճի
պէ	պօ	պո	պը	պե	պա	պի
ջէ	ջօ	ջո	ջը	ջե	ջա	ջի
սէ	սօ	սո	սը	սե	սա	սի
րէ	րօ	րո	րը	րե	րա	րի
քէ	քօ	քո	քը	քե	քա	քի
ֆէ	ֆօ	ֆո	ֆը	ֆե	ֆա	ֆի

ጥ.

ዐ	ኑ	ጠ	ጒ	ጔ	ዓ	ኮ
ጸዐ	ጸኑ	ጸጠ	ጸጒ	ጸጔ	ጸዓ	ጸኮ
ኗዐ	ኗኑ	ኗጠ	ኗጒ	ኗጔ	ኗዓ	ኗኮ
ምዐ	ምኑ	ምጠ	ምጒ	ምጔ	ምዓ	ምኮ

ጥ.

ወ	ኑ	ዐ	ጠ	ጒ	ጔ	ኮ
ካወ	ካኑ	ካዐ	ካጠ	ካጒ	ካጔ	ካኮ
ባወ	ባኑ	ባዐ	ባጠ	ባጒ	ባጔ	ባኮ
ድወ	ድኑ	ድዐ	ድጠ	ድጒ	ድጔ	ድኮ
ልወ	ልኑ	ልዐ	ልጠ	ልጒ	ልጔ	ልኮ
ጊወ	ጊኑ	ጊዐ	ጊጠ	ጊጒ	ጊጔ	ጊኮ
ሀወ	ሀኑ	ሀዐ	ሀጠ	ሀጒ	ሀጔ	ሀኮ
ዘወ	ዘኑ	ዘዐ	ዘጠ	ዘጒ	ዘጔ	ዘኮ

ፊ.

ቦኑ	ቦዐ	ቦጠ	ቦጔ	ቦጒ	ቦዓ	ቦኮ
ካኑ	ካዐ	ካጠ	ካጔ	ካጒ	ካዓ	ካኮ
ጠኑ	ጠዐ	ጠጠ	ጠጔ	ጠጒ	ጠዓ	ጠኮ
ባኑ	ባዐ	ባጠ	ባጔ	ባጒ	ባዓ	ባኮ

նէ	նօ	նո	նե	նը	նա	նի
տէ	տօ	տո	տե	տը	տա	տի
լէ	լօ	լո	լե	լը	լա	լի
ւէ	ւօ	ւո	ւե	ւը	ւա	ւի
ղէ	ղօ	ղո	ղե	ղը	ղա	ղի
վէ	վօ	վո	վե	վը	վա	վի
յէ	յօ	յո	յե	յը	յա	յի

Ձ.

է	օ	ո	ե	ը	ա	ի
էբ	օբ	ոբ	եբ	ըբ	աբ	իբ
էփ	օփ	ոփ	էփ	ըփ	ափ	իփ
էպ	օպ	ոպ	էպ	ըպ	ապ	իպ
էգ	օգ	ոգ	էգ	ըգ	ագ	իգ
էբ	օբ	ոբ	էբ	ըբ	աբ	իբ
էկ	օկ	ոկ	էկ	ըկ	ակ	իբ
էդ	օդ	ոդ	էդ	ըդ	ադ	իդ
էթ	օթ	ոթ	էթ	ըթ	աթ	իթ
էտ	օտ	ոտ	էտ	ըտ	ատ	իտ
էժ	օժ	ոժ	էժ	ըժ	աժ	իժ

ኑጊ	ዐጊ	ጠጊ	ኑጊ	ጊጊ	ወጊ	ኮጊ
ኑኮ	ዐኮ	ጠኮ	ኑኮ	ጊኮ	ወኮ	ኮኮ
ኑገ	ዐገ	ጠገ	ኑገ	ጊገ	ወገ	ኮገ
ኑወ	ዐወ	ጠወ	ኑወ	ጊወ	ወወ	ኮወ
ኑል	ዐል	ጠል	ኑል	ጊል	ወል	ኮል
ኑፃ	ዐፃ	ጠፃ	ኑፃ	ጊፃ	ወፃ	ኮፃ
ኑና	ዐና	ጠና	ኑና	ጊና	ወና	ኮና
ኑጎ	ዐጎ	ጠጎ	ኑጎ	ጊጎ	ወጎ	ኮጎ
ኑረ	ዐረ	ጠረ	ኑረ	ጊረ	ወረ	ኮረ
ኑጅ	ዐጅ	ጠጅ	ኑጅ	ጊጅ	ወጅ	ኮጅ
ኑኒ	ዐኒ	ጠኒ	ኑኒ	ጊኒ	ወኒ	ኮኒ
ኑግ	ዐግ	ጠግ	ኑግ	ጊግ	ወግ	ኮግ
ኑባ	ዐባ	ጠባ	ኑባ	ጊባ	ወባ	ኮባ
ኑቤ	ዐቤ	ጠቤ	ኑቤ	ጊቤ	ወቤ	ኮቤ
ኑቦ	ዐቦ	ጠቦ	ኑቦ	ጊቦ	ወቦ	ኮቦ
ኑጥ	ዐጥ	ጠጥ	ኑጥ	ጊጥ	ወጥ	ኮጥ

բէլ	բօթ	բօր	բեր	բբու	բար	բիւր
փեշ	փօր	փօր	փեշ	փրբ	փակ	փիղ
պէտ	պօղ	պօր	պետ	պրբ	պատ	պիտ
զէճ	զօս	զոհ	զեր	զըն	զամ	զիր
քէն	քօշ	քօս	քեղ	քըն	քան	քիթ
կէտ	կօշ	կող	կեռ	կըն	կան	կիր
դէն	դօր	դոն	դեղ	դըր	դար	դիր
թէր	թօն	թող	թել	թրո	թաւ	թիղ
տէր	տօն	տող	տես	տրխ	տար	տիպ
ժէտ	ժօս	ժող	ժեռ	ժըպ	ժամ	ժիր
շէկ	շօղ	շող	շեղ	շըն	շար	շեղ
խէթ	խօթ	խող	խեռ	խըն	խան	խիճ
ղէտ	ղօտ	ղոր	ղեն	ղըր	ղամ	ղիմ
ծէս	ծօղ	ծով	ծեր	ծըն	ծակ	ծիր
ձէթ	ձօն	ձոր	ձեր	ձրկ	ձախ	ձիր
ցէն	ցօղ	ցօփ	ցեց	ցըն	ցաւ	ցին
ղեր	ղօր	ղոհ	ղելս	ղըն	ղամ	ղել
սէր	սօս	սով	սեր	սըն	սար	սին
հէղ	հօր	հոտ	հեր	հրբ	հան	հին
յէր	յօր	յող	յետ	յըս	յար	յիմ
ւէտ	ւօտ	ւոր	ւետ	ւըս	ւատ	ւիտ

Ը.

n	ու	ե	ե	ը	ա	ի
ուստ	ութ	ելք	երգ	ընդ	ազգ	իղձ
որբ	ուլ	եղծ	երդ	ընթ	ախտ	ինձ
որթ	ում	եղկ	երթ	ընկ	ամալ	ինչ
որձ	ուշ	եմք	երկ	ընա	այք	իշտ
որմ	ուռ	ենթ	երփ	ըստ	անդ	իսկ
որջ	ուս	ենք	եւղ	—	աչք	իւղ
որս	ուր	երբ	եթ	—	աստ	իւր

Թ.

այնք	գործ	ժանդ	ծուռ	մարդ	ջուր
արջք	գութ	ժոյժ	կազմ	մեղք	ռազմ
բախտ	գայլ	լայն	կամք	մէջք	ռիշտ
բաղդ	դանկ	լայր	կայր	միտք	սարդ
բայց	դասք	լացք	կերպ	մուր	սերտ
բանդ	դեւք	լաշկ	կիրճ	յայտ	սուղ
բարդ	դէմք	լերք	կիցք	յոյս	սուտ
բեմք	դիրք	լոյս	կոյս	յօնք	սուր
բերդ	դիւր	լուռ	կոյր	նաւթ	վախք
բերկ	դոյն	լուր	հայս	նետք	վանք
բոյս	զերծ	խանձ	հաշմ	նոյն	վերջ
բորբ	զէնք	խելք	հաստ	շարժ	վիրգ
բութ	զեղջ	խեղդ	հեշտ	շերտ	տամք
գայլ	զոյգ	խիղճ	հիւր	շիւղ	տենդ

զանձ	զօրք	խիստ	հողմ	շուն	տիւք
զետք	թանկ	խոյզ	ձայն	շափք	դուն
զէտք	թերթ	խուն	ձեռք	չարք	ցանկ
զինձ	թեւք	խօսք	ձիւն	պարտ	ցանց
զինտ	թիւն	ծայր	ձոյլ	պերճ	ցուպ
զիրկ	թոյն	ծերպ	ղայք	պիղծ	լիւթ
զոյժ	ժայռ	ծիւր	ճիւղ	ջաղք	փառք
զոյք	ժանկ	ծուխ	մայր	ջերմ	քուն

Ժ .

բանտք	բուրդ	գունդ	գունտ	դուրք
թուղթ	խուրձ	կեանք	կունտ	կուշտ
հոյլք	ձունձ	շունք	մուտք	նուրբ
շունչ	պարտք	պէտք	վերջք	տեարք
տունկ	փուշք	քունջ	քուրձ	քուրմք

ԺԵ .

Ա . Բ . Գ . Դ . Ե . Օ . Լ . Ը . Թ . Ժ .
 Ի . Լ . Խ . Ծ . Կ . Ն . Չ . Դ . Ճ .
 Մ . Յ . Ն . Շ . Ո . Չ . Պ . Ջ . Ռ . Ս .
 Վ . Տ . Բ . Յ . Ի . Փ . Ք . Օ . Ֆ .

ԺԲ .

Աքք . Աղ . Բաց . Բիւր . Գեօղ . Գիծ .
 Գոյն . Գարձ . Գուքս . Լղծ . Լւ . Օարդ .
 Օեան . Լղ . Ըստ . Թաղ . Ժիր . Իսկ . Լաստ .
 Լիճ . Խոզ . Խորշ . Ծակ . Ծունկ . Կայծ

Հայկ. Չեռք. Շ'աշ. Շ'ոխ. Մահ. Միրդ.
Յարդ. Յոյն. Նաւ. Նուշ. Շահ. Շոյտ.
Ողջ. Որս. Չար. Պեխ. Ջարդ. Ջինջ.
Սայլ. Սինն. Սուր. Վարդ. Վուշ. Տալ.
Տենդ. Տիւ. Բամ. Յան. Յաւ. Յուլ.
Իիւծ. Փառք. Փուշ. Քաջ. Քաղց. Քոյր.
Օձ. Օր. Ֆարս:

ԺԳ.

Եթոռ. Բա-րի. Գօ-տի. Կա-նակ.
Երես. Օւ-ւակ. Լ-րէց. Բ-սել. Թո-
ղուլ. Ժո-ղով. Ի-մաստ. Լե-ղի. Խա-ղալ.
Օա-ղիկ. Կա-տու. Հա-րիւր. Չա-խորդ.
Կա-կիշ. Շ'ա-շել. Մո-խիր. Յե-տոյ.
Նա-մակ. Շահ-րել. Ո-գի. Չա-միչ. Պա-
տիւ. Ջա-նալ. Ու-ամիկ. Սե-ղան. Վա-
զել. Տա-րի. Բո-պէ. Յո-րեան. Իիւ-սել.
Փո-խել. Քա-մել. Օ-տար:

ԺԵ.

Ըն-մեղ. Բար-դել. Գոր-ծիք. Կեղ-
նուց. Եղ-բայր. Օան-դուած. Բն-կեր.
Թատ-րոն. Ժամ-կոչ. Իս-կոյն. Լայ-նել.
Խոր-հուրդ. Օած-կել. Կար-միր. Հիմ-
նել. Կամ-պար. Շեր-մակ. Մար-մին.
Յան-կարծ. Նիր-հել. Շուր-ջառ. Որ-դի.

Չամ-չեայ. Պայ-ճառ. Ջէր-միկ. Ուար-
րի. Սեր-տել. Վէր-ջին. Տար-բեր. Բախ-
ճան. Յան-կալ. Իխ-ճիլ. Փետ-տել.
Վար-տեղ. Օդ-նել :

ժ.Ե.

Լմիլ-բոսլ. Բերկ-բանք. Գաղտ-նի.
Գարր-նոց. Երդ-նուլ. Բնա-րել. Թարդ-
ման. Ինք-նին. Կարմ-բայտ. Հեղձ-նուլ.
Մարտ-կոց. Յայն-ժամ. Ներք-նակ. Շամբ-
շել. Ոսպ-նեայ. Սարտ-նուլ. Վայր-կեան.
Վաղց-նուլ. Օրհ-նել :

ժ.Զ.

Ել-խա-տանք. Բա-րե-գործ. Գխ-
տու-թիւն. Գա-տաս-տան. Ե-րե-կոյ.
Ջար-դա-բուն. Բն-տա-նի. Թարդ-մա-
նիչ. Ժո-ղո-վուրդ. Ի-մա-նալ. Լե-ղուա-
նի. Խա-չա-փայտ. Ծու-լա-նալ. Կե-րա-
կուր. Հար-սա-նիք. Չանձ-րա-լի. Գե-կա-
վար. Ճա-նա-պարհ. Մար-դա-րէ. Յի-
շա-տակ. Նա-հա-տակ. Շօշափել. Ու-
թե-րորդ. Չա-րա-գործ. Պա-հա-պան.
Ջէր-մե-ռանդ. Սա-տա-նայ. Վայ-ե-լուչ.
Տի-րա-ցու. Յու-ցա-նեն. Փո-խա-նակ.
Վա-հա-նայ. Օրհ-նու-թիւն :

ԺԷ.

Բը-լուր. Բը-ժիկք. Գեր-բը-նա-կան.
 Գը-լուխ. Գը-ժուար. Գը-պիր. Ե-զըր.
 Ե-ղէ-զըն. Բզ-գու-շա-նալ. Բզ-մայ-լիլ.
 Թը-թու. Թը-քա-նել. Ին-քըն. Լեա-ուրն.
 Խա-ուրն. Խընդ-րել. Ծը-նա-նիլ. Կը-
 լա-նել. Կը-ծու. Հը-նար. Ձը-գել. Ղը-
 մա-րիտ. Սը-նալ. Սե-ղըր. Յըս-տակ.
 Նը-ման. Նըն-ջել. Շը-նորհք. Ուն-կըն.
 Չը-գի-տել. Պըղ-տոր. Զըր-հոր. Սը-
 դալ. Սը-նար. Բս-տա-նալ. Սըր-բել. Վը-
 կայ. Տը-կար. Յըր-տա-նալ. Փը-շե-ղէն.
 Վըն-նել:

ԺԸ.

Աշ-խար-հա-բար խօ-սած ա-տե-նըս
 պէտք է որ խօս-քիս մէջ օ-տա-րա-կան
 բա-ուեր խառ-նեմ, որ-պէս զի խօ-սած լե-
 զուս խառ-նած չըլլայ, հա-պա մա-քուր
 ըլ-լայ: Թէ որ բա-ուի մը աշ-խար-հա-բա-
 րը չեմ գի-տեր, պէտք է որ վար-պե-տիս
 հար-ցը-նեմ ու սոր-վիմ, որ ա-ղէկ խօ-
 սիմ: Աս նոր գըր-քոյ-կիս մէջ որ-չափ աշ-
 խար-հա-բար բա-ուեր կան, ո-րոնց այ-լաղ-

դե-րէն-ներ-ըը առ-ջեւ-նին դը-րուած են,
 պէտք է որ ա-ղէկ միտ-քըս պա-հեմ: Խո-
 նար-հու-թեամբ կա-ղա-չեմ պա-տուե-
 լի վար-պե-տիս, որ ե-թէ աս գըը-քոյ-կիս
 մէջ դը-րա-բար բառ մը ըլ-լայ ա-ռանց
 տաճ-կե-րէ-նի՝ շը-նորհք ը-նէ ին-ծի հաս-
 կը-ցը-նէ: Աս շատ կ'ու-րա-խա-նամ ա-
 սանկ նոր ու զու-ար-ձա-լի քե-րա-կա-նի
 ըս-կը-սե-լուս հա-մար. ո-րով թէ դիւ-
 բաւ (խօ-լայ) կար-դալ կը սոր-վեմ, ու թէ
 ու-րիշ պիտ-ւա-կան բա-նե-րու ալ տե-
 ղեակ կ'ըլ-լամ:

ԺԹ.

Աղ-նիւ վար-պե-տըս կ'ը-սէ ին-ծի
 որ ըզ-դու-շու-թեամբ քա-լեմ ու չի-վա-
 դեմ, դա-նա-կով կամ պա-տա-ռա-քա-
 դով (չա-թա-լով) կամ մըկ-րա-տով (մա-
 խա-սով) չի-խա-ղամ: Աս կ'ու-զեմ իմ
 վար-պե-տըս միշտ պա-տուել. ու ա-նոր
 շը-նոր-հա-կալ ըլ-լալ՝ որ իմ վը-րաս կ'աշ-
 խա-տի: Աս իմ վար-պե-տիս ը-սաճ-նե-
 րուն միշտ հը-նա-զան-դիլ կ'ու-զեմ:

Պա-տու-հա-նին (փէն-ճի-րէ-ին) առ-
 ջին սիրով չեմ խա-ղար, ին-չու որ դիւ-

բաւ կը կոտորի: Պատե-րուն վը-րայ դի-
ճեր չեմ քա-շեր, ինչու որ իմ սիրե-լի
հայ-րըս ու մայ-րըս կ'ու-զեն՝ որ առնին
ա-մէն դին մա-քուր ըլ-լայ: Հօ-րըս ու մօ-
րըս ու-զա-ծին դէմ ը-նել չեմ ու-զեր.
ինչու որ Աստուած կ'ը-սէ. Ան-հրնա-
զանդ զա-ւա-կը կոր-սը-ւի:

Իմ սիրե-լի մայ-րըս ա-մէն առ-տու
տու-նը կը մաք-րէ. ամէն բա-նը կար-գով
ի-րենց տե-ղը կը դը-նէ: Հա-գուստ-ները
ու լա-թե-րը սրն-տու-կին կամ պա-հա-
րա-նին (տօ-լա-պին) մէջ կը դը-նէ: Աս
ալ կ'աշ-խատիւ՝ որ տա-նը մէջ բան մը
չաղ-տո-տեմ, կամ կար-գով դը-րուած
բա-նե-րը աս-դին ան-դին չի-ցը-րուեմ (չի-
տար-տըղ-նեմ): Իմ բա-նե-րըս ալ աս-դին
ան-դին չեմ թո-ղուր, որ-պէս զի իմ սի-
րե-լի մայ-րըս ա-նոնք ժող-վե-լու հա-
մար չաշ-խատի:

Ա'ու-զեմ սոր-վել՝ որ սե-ղա-նին
(սուՅ-րայ-ին) բա-նե-րը ին-տոր պէտք է
ին-ծի գոր-ծա-ծել: Ա-ը-գա-լը, դա-նա-կը
ու պա-տա-ռա-քա-ղը ա-ղէկ ու քա-ղա-
քա-վա-րու-թեամբ (ի-զա-նով) բըռ-նել:

կու-ղեմ: Ան-ղա-նին լա-թը ու իմ զեն-
 ջա-կըս (փեշ-կի-բըս) աղ-տո-տեւ չեմ
 ու-ղեր: Ա՛ու-ղեմ նայիլ ու սոր-վիլ որ
 խե-լա-ցի ու քա-ղա-քա-վար (ի-ղան-լը)
 մար-դիկ-նե-րը ին-տոր կե-րա-կուր
 կու-տեն, որ-պէս զե ես ալ ա-նոնց օրէս
 ք-նեմ:

Աս աղ-ւոր հա-գուստ մը ունիմ.
 կու-ղեմ ա-ղէկ նայ-իլ՝ որ շու-տով չաղ-
 տո-տի կամ շի-սպատ-ուի: Շը-նոր-հա-կալ
 կըլ-ամ իմ սի-րե-լի հօ-րըս ու մօ-րըս
 որ ան հա-գուս-տը ին-ծի շի-նեւ տը-ին:
 Իմ ու-նե-ցած աղ-ւոր հա-գուստ-նե-
 րըս մէ-կալ տը-ղան չու-նի. բայց ես ա-սօր
 հա-մար ա-նի-կա չեմ նա-խա-տեր: Վի-
 տեմ, որ ա-ղէկ ու ա-մենուն հետ սի-րով
 վար-ուե-լով՝ խե-լա-ցի ու ա-ղէկ մար-
 դիկ-նե-րուն սի-րե-լի կըր-նամ ըլ-լալ:

Ի.

Աս աչքով կը տեսնեմ: Աս պարտեզը
 (պախճան) կը նայիմ: Աջարդը կարմիր է:
 Շուշանը (զամպակ) ճերմակ է: Խոտը կա-
 նանջ է: Արեւը երբ որ կը ծագի, լոյս կըլ-
 լայ, ու կընանք ուղած բաներնիս տեսնալ:

Նուարնկան գիշերը լոյս կու տայ: Ա՛ռւզեմ ա-
մէն բան աղէկ մը տեսնալ, որ կարենամ մէկ-
մէկէ որոշել: Արդալու ատենըս պէտք չէ որ
գիրքը աչքիս շատ մօտիկցընեմ, որպէս զի
աչքիս փնաս չըլլայ: Ամէն բանէն աւելի պէտք
է որ աչքիս հոգ տանիմ, որպէս զի կոյր չըլ-
լամ: Այրը չի կրնար զուարճանալ (Ֆէրահ-
լանմիշ ըլլալ) տեսնելով երկինքին աստրղ-
ները, ծիրանի գօտին, պարտէզին աղուոր ծա-
ղիկները, թռչուններուն աղուոր փետուրները
(թիւյերը) ու ալ ուրիշ ասանկ բաները՝ որ
մարդուն սիրտը կը բանան:

Նս ականջներովըս կը լսեմ: Ժամացոյցը
(սահաթը) կը զարնէ մէկ, երկու, երեք, մին-
չեւ տասուերկու: Մայրըս զիս կը կանչէ.
չեմ ուզեր որ երկու հեղ կանչէ, շուտով մը
կ'ելեմ կ'երթամ անոր քովը: Նս իմ հօրըս
ու մօրըս խօսքերուն ականջ կը դնեմ: Նս
բան մը չէի կրնար խօսիլ՝ թէ որ կարող
չըլլայի բան մը լըսել, ու ան ատենը կ'ըլլայի
խուլ ու մունջ (տիլսիզ):

Նս քիթովըս կը հոտուըտամ: Պէտք
չեղած ատենը գէշ հոտած տեղեր չեմ եր-
թար. ինչու որ գէշ հօտը առողջութեան

Ֆեաս կու տայ: Իմ ծնողքըս (այսինքն՝ հայրըս ու մայրըս) դուռը ու պատուհանները երբեմն կը բանան, որպէս զի սենեակը օդ առնէ:

Ես քիմքովըս (տամախովըս) համ կ'առնեմ: Տանձը ու կեռասը (քիրազը) անուշ համ ունին: Չհասած խնձորը թթու կ'ըլլայ: Ըմէն մէկ ուտելէքը զատ զատ համ ունի: շուանդ եղած ատենըս ստամոքսըս (միտէս) աւրած ըլլալով՝ կերած բաներէս համ չեմ առներ: Ես կ'ուզեմ այնչափ ուտել՝ որչափ որ իմ սիրելի ծնողքըս ինձի կու տան:

ԻՆՑ.

Ես սիրով դպրատուն կ'երթամ: Արբ որ դպրատուն կը մտնեմ, կ'երթամ վարպետիս ձեռքը կը պաղնեմ, եւ դասընկերներուս բարեւ կու տամ ու քաղաքավարութեամբ կ'երթամ իմ տեղըս կը նստիմ: «Աստած ատենըս ձեռուըներովըս չեմ խաղար, ոտուըներովըս ձայն չեմ հաներ, անկարգ ասդին անդին չեմ նայիր. հապա լուծեամբ (սուսիկ փուսիկ) կարդալուս գրելուս կը նայիմ, որ ուրիշները չըշփոթեմ: Ես միտ կը դնեմ վարպետիս

ըսածներուն. թէ որ համար տալու ատենը
բան մը կը զըուցէ՝ կ'աշխատիմ որ ան ըսածը
միտքըս պահեմ: Արբ որ վարպետըս ինծի
բան մը հարցընելու կ'ըլլայ՝ ոտքի վրայ կ'ելեմ
ու յարգութեամբ պատասխան կու տամ ա-
նոր: Արբ որ զիս կը կանչէ ու կը հրամանէ որ
կարդամ՝ ձայնով ու միտ դնելով կը կարդամ:
Արբ որ համարըս աղէկ կը սորվիմ վարպե-
տըս ուրախութեամբ կ'ըսէ ինծի. Շատ
ապրիս, աղէկ սորվեր ես, աշխատէ որ օրէ օր
յառաջ երթաս: Արբ որ դպրատունը գո-
ցուելու ատենը կու գայ՝ գիրքս կը գոցեմ եւ իմ
կարգովս ընկերներուս մէջ կը կենամ դպրա-
տունէն ազատ ըլլալու համար: Գպրատունէն
դուրս ելելու ատենըս յարգելի վարպետիս
ձեռքը կը պագնեմ ու իրեն գլուխ կը ծռեմ:
Ճամբան երթալու ատենըս անկարգութեամբ
ասդին անդին չեմ դառնար: Ամենեւին մար-
դու մը հետ անկարգութեամբ չխօսելով շե-
տակ տուն կու գամ: Գպրատունէն ազատ
ըլլալու ատենըս յարգելի վարպետիս խոնար-
հութեամբ կ'աղաչեմ՝ որ ինծի հրաման տալ
գասադիրքըս իրիկունները մէկտեղ տուն տա-
նելու, որպէս զի թէ պարապ որ ատեն գտնեմ

քիչ մը քաղուածք ընեմ կամ համարրս կարդամ: Ար խոստանամ պատուելի վարպետիս երկրորդ օրը առանց մոռնալու դարձեալ մէկտեղ դպրատուն բերել իմ համարիս գիրքը:

ԻՅ.

Այր որ տուն կու գամ՝ սիրելի ծնողացնս ձեռքը կը պահնեմ, ետքը իմ սորված բաներս իրենց կը պատմեմ ու կը ցուցնեմ: Իմ դասադիրքէս մէկ քանի բան իրենց առջեւը կը կարդամ: Իձ, որ աղէկ սորված ըլլամ՝ խօսելէն աւելի շուտ կը կարդամ: Ասով թէ ես ու թէ իմ ազնիւ ծնողքս շատ կ'ուրախանանք:

Այսօր նոր բաներ սորվեցանք. մեր վարպետը ըսաւ. Աօթը օրը շարաթ մը կ'ընէ: Հարթուն ամէն մէկ օրը մէյմէկ անուն ունի: Աս կրնամ ամէն մէկուն անունը ըսել: Առջինը կ'ըսուի՝ Աիրակի. երկրորդը կ'ըսուի՝ Արկուշարթի. երրորդը կ'ըսուի՝ Արեքշարթի. չորրորդը կ'ըսուի՝ Չորեքշարթի. հինգերորդը կ'ըսուի՝ Հինգշարթի. վեցերորդը կ'ըսուի՝ Յարթ. եօթներորդը կ'ըսուի՝ Հարթ:

Մէկ տարին տասուերկու ամիս ունի. աս ամիսներուն կարգը ու անունները ասոնք են, Յունուար. Փետրուար. Մարտ. Ապրիլ.

Մայիս. Յունիս. Յուլիս. Օգոստոս. Սեպտեմբեր. Հոկտեմբեր. Նոյեմբեր. Գեկտեմբեր։
 Եսոնց մէջէն Յունուարը, Մարտը, Մայիսը, Յուլիսը, Օգոստոսը, Հոկտեմբերը ու Գեկտեմբերը երեսուն ու մէկ օր ունին. Եպրիլը, Յունիսը, Սեպտեմբերը ու Նոյեմբերը երեսուն օր ունին. իսկ Փետրուարը քսանութը օր ունի. բայց չորս տարին մէյ մը քսանուինը օր կ'ունենայ, ու ան տարին կ'ըսուի՝ Նահանջ։

Տարին չորս զատ զատ ատեն կամ եղանակ ունի. այսինքն՝ Գարուն (իւք պահար). Եմառ (եազ). Եշուն (սօն պահար, կամ կիւզ). Զմեռ (գըշ)։ Գարնան մէջ օրերը կ'երկրննան. արեւուն տաքը աւելի ուժով կ'ըլլայ. կեռասի (քիրազի) ու դեղձի (շէֆթալի) ծառերը կը ծաղկին. արտերը (թարլաները) կը կանանչնան. ու սոխակները (պիւլպիւլները) կը սկսին աղուոր երգել. աղուոր աղուոր ու անուշ հոտով ծաղիկները կը բացուին. ու ան ատեն եսալ շատ կ'ուրախանամ ու կը զուարճանամ։

Եմառուան մէջ օրերը շատ երկայն են. արեւը խիստ տաք կ'ըլլայ, ան ատեն աղէկ կը հասնի կեռասը, ելակը (Ֆռավուլան) ու

ծիրանը (խայսին)։ Հունձերը (էքինները) կը հասնին, ու աշխատասէր մշակները (համարաթ էքինճինները) կը սկսին սաստիկ տաքին այրելով իրենց հունձերը կտրել։

Եշնան մէջ օրերը կը սկսին կարճնալ. ու օդը տաքուկ կ'ըլլայ։ Ծառերուն տերեւները (եափրախները) կը դեղիննան ու թափիլ կը սկսին։ Իմ սիրելի մայրըս ան ատենները կը սկսի ինձի առտուանց նախաճաշկին (խահվալթըյին) խրնճոր, տանձ ու խաղող տալ։ Ի՞նչ որ ժրաջան (հավէսլի) կ'ըլլամ իմ համարիս մէջ՝ հայրըս զիս պարտելու կը տանի։

Զմեռուան մէջ օրերը կարճ կ'ըլլան. շատ ձիւն կու գայ. օդը (հափան) ցուրտ կ'ըլլայ, ու տեղ տեղ ջուրերը կը սկըսին սառիլ։ Ի՞նչպէս սաստիկ ցուրտ ըլլայ՝ ես սիրով դպրատուն կ'երթամ։ Հարգելի վարժապետըս կ'ըսէ՝ որ ցուրտը մարդը կ'ուժով ցընէ։ Իմաստութիւն ու գիտութիւն սիրող տղան ամէն անփնաս դժուարութիւնները պիտի յանձն առնու (խապուլ ընէ)։

Պէտք չէ ինձի դպրատունէն տուն եկածիս պէս կրակին կամ կրակարանին (մանդա-

լին) քովը երթալ կամ թոնիրը մրանել, ինչու որ ցուրտէն մէկէն ի մէկ տաքը երթալը փնասակար է, կըսեն խելացիները:

ԻԳ.

Ես սորվեցայ զանազան համբանքներ՝ մէկ, երկուք, երեք, չորս, մինչեւ յիսուն: Այսպետըս մէկ քանի տեսակ ստակներ առջեւըս դրաւ՝ որ իրենց անունները ու արժէքը սորվիմ. Հինգնոց, Տասնոց, Վասննոց, Ղուռուշ. եւ ըսաւ որ մէկ հինգնոցը հինգ փարայ կ'արժէ. մէկ տասնոցը տասը փարայ կ'արժէ. մէկ քսաննոցը քսան փարայ կ'արժէ. մէկ զուռուշը քառասուն փարայ կ'արժէ:

Գիտեմ ինտոր կը չափեն ու կը կշռեն բան ծախողները: Չուխան, կտաւը ու ասոնց նման ուրիշ կտաւեղէնները կանգունով (արշունով) կը չափեն: Անգունը ութը հաւասար բաժնուած մասեր ունի որոնք ուրուպ կը սուին. ամէն ուրուպը երկու մաս կը լլայ, եւ աս մասերը կը սուին կիրահ. ասանկով տասնուվեց կիրահ կամ ութը ուրուպ կտաւը կընէ մէկ կանգուն կտաւ:

Յորենը, սիսեռը (նօհուար), ոսպը (մէրձիմէկը) ու ալ ասոնց նման բաները չափով

կը ծախեն: Աս չափը փայտէ տուփի (խու-
թիի) պէս աման մըն է, որ կ'առնէ քսան
օխոյ բան. մէկ օխան չորս հարիւր տըրամ է:

Աաթը, գինին, եղը, քացախը մէկ տե-
սակ չափով կը չափեն: Աս չափը թիթեղէ
(թէնէքէէ) շինած աման մըն է, որ կրնայ շի-
նուիլ մէկ օխանոց, կէս օխանոց, հարիւր
տրամնոց:

Շաքարը, խահլէին թէ խահրածը
(խավըուլմիշ եղածը) ու ծեծուածը, եւ թէ
չխահրածը, խնծորը, տանձը, ու ասոնց
նման պտուղները կշիռքով (թէրազիով) կը
ծախեն: Աշիռքը մէկ տրամնոցէն սկսած մին-
չեւ տասը օխանոց եւ ալ աւելի բաներ կըրնոյ
կշուել: Թէ որ շատ բան մէկէն կամ մէկ մեծ
ու ծանր բան մը կշուել կ'ուզուի՝ կշորդով
(խանթարով) կը կշուեն. իսկ աւելի ծանր
բաները չէքիով կը կշուուին:

Ասոնք սորվելէն ետքը՝ պատուելի վար-
ժասպետս խօսք տուաւ ինծի ուրիշ բաներ ալ
սորվեցընել: Աս ալ կ'աշխատիմ փութով
(ղայրիթով) աղէկ մը սորվել ու իմ սիրելի
ճնողքս ուրախացընել: Այրբ որ դպրատունէն
տուն կու գամ՝ իմ դասագիրքս մէկ դի կը

դնեմ, ծնողացս ձեռքը կը պագնեմ, եղբայրնե-
րուս ու քրուրացս բարեւ կու տամ. ետքը
կ'աղաչեմ սիրելի մօրս՝ որ ինձի քիչ մը հաց
տայ: Քիչ մը ատեն մօրս հրամանովը ան-
ժնաս (զարարսրղ) խաղեր կը խաղամ: Ար
հարցընեմ մօրս որ ինձի տալու բան մը ունի,
որ գործեմ կամ ընեմ: Ան գործքը ընելէն
ետքը իմ համարիս գիրքը ձեռքս կ'առնեմ,
ու դպրատունը սորված բաներուս վրայ քա-
ղուածք կ'ընեմ: Ատքը վաղուան սորվելու
համարս կը կարդամ: Իմ սիրելի մայրս զուար-
ճալի բաներ կը պատմէ ինձի, ու ես սիրով
մըտիկ կ'ընեմ:

Իմ պատուական հայրս առտուանց
կ'ելէ իր գործքին կ'երթայ ու առուտուր կ'ը-
նէ: Արցածին չափ կ'աշխատի որ կանուխկեկ
իր բանին գործքին ետեւէն ըլլայ, որպէս զի
աւելի օգուտ ընէ: Բոլոր տանը ապրուստին
համար հոգ կը տանի՝ կ'աշխատի: Աս անհոգ
ու հանգիստ դպրատունը կը նստիմ ու կը
սորվեմ. հայրս ստակ կը վաստրկի ու անով
իմ կեանքս ու ինձի հարկաւոր եղած բանե-
րը կը հոգայ: Սիրով վարպետիս շարժընքը
կու տայ, որպէս զի ես պիտուական գիտու-

թիւններ սորվեմ: Մօրս զործածած ստակն
ալ հօրմէս է: Իմ հայրս շատ խոհեմ, աշ-
խատանք սիրող ու սիրելի հայր մըն է: Շատ
հեղ աշխատած ու յողնած տուն կու գայ:
Ըսոր համար տուն գալու ատենը ուրախու-
թեամբ ու սիրով իր զիմացը կ'ելլեմ, թէ որ
ձեռքը բան մը կայ՝ կ'առնեմ ու իր ձեռքը
կը պահենեմ: Ար հարցընէ ինձի՝ որ արդեօք
փութով սորվեցայ. ան ատեն ես ալ կը ցու-
ցընեմ իրեն իմ զիրս ու մէկ քանի բան կը
կարդամ իր առջեւը: Հայրս կը դովէ զիս ու
կըսէ. Շատ ապրիս, տղաս. ստակը ու խաղա-
լիկները (օյունճախները) կըրնան քու ձեռքէդ
ես առնուիլ կամ կորսուիլ, բայց քու սոր-
ված բաներդ՝ չէ:

Ասքը հայրս մօրս կը հարցընէ՝ որ ին-
տո՞ր կեցայ: Ըն ատենը ես ուրախ կըլլամ,
ինչու որ ամէն բանս սիրելի մօրս ուզածին ու
հրամայածին պէս ըրած եմ, ու աշխատած
եմ որ իր սիրտը չկտարեմ:

ԻԳ.

Վեղացիները շատ բաներ կը հասցընեն ու
կը պատրաստեն մեզի՝ որոնցմով մեր ուսու-

լեքը կը հոգանք: Գետինը կը փորեն, կը հերկեն, ու աղէկ կը կակղցընեն, պէտք եղած ատենը արտերու (թարլաներու) վրայ աղը (կիւպրէ) կը դնեն, որ աղէկ պտղաբեր (պէրէքէթլի) ըլլայ երկիրը: Ատքը ամէն տեղ ու զածնուն պէս ցորեն, գարի (արփա), վարսակ (եուլաֆ) եւ ուրիշ հունտեր (թօհուններ) կը ցանեն: Աս հունտերէն նախ կը բուսնին կ'ելեն խոտեր, աս խոտերը կը մեծնան կ'ըլլան բարակ եղէգներ (խամրչներ), ու անոնց գլուխը կ'ըլլան ցորեն, գարի, վարսակ, ինչպէս որ տնկուած հունտը իր բնութեամբը կը բերէ: Արբ որ աս հունտերը կը հասնին ու կտրելու ատեննին կու գայ՝ գեղացիները կը ժողովին, մանգաղներով (օրագներով) կը կտրեն ու քանի մը օր կը թողուն արտերու վրայ, որ աղէկ մը չորնան. ետքը կամնասայլով (տէօյէնով) ցորենը կամ գարին իրենց յարդէն (սամանէն) կը զատեն ու կը բերեն համբարներու (քիլէրներու) մէջ կը լեցընեն: Գեղացիները շատ կենդանիներ ալ կը պահեն ու կը կերակրեն մարդիկներուն ծախելու համար. հաւ, սագ (խազ), բադ (էօրտէկ), աղաւնի (կիւվէրձին), գառն (խուզի), ոչխար,

այժ (քէշի), կով, եղ, ձի, ու ասոնցմէ կ'առնեն քաղաքը կը բերեն ծախելու համար:

Չաղացականը (տէյիրմէնձին) հովի կամ ջրի կամ ձիու շաղացքի (տէյիրմէնի) մէջ ցորենէ կամ հաճարէ (չաւտարէ) կամ դարիէ ալիւր կը շինէ: Հացագործները (էքմէքճինները) ալիւրը կ'առնեն ջրով կը շաղուեն ու փռան (Ֆուռունին) մէջ կ'եփեն հաց կը շինեն:

Միսը՝ որ հասարակօրէն (ալէսէվիէ) կ'ուտենք՝ ոչխարի, հորթի (տանայի), եղև ու կովու միս է. աս կենդանիները կըսուին Չորքոտանի՝ չորս ոտք ունեցող: Շատ հեղ ալ ընտանի հաւերու, սագերու եւ բաղերու միս կ'ուտենք:

Ընտառներու (օրմաններու) մէջ շատ կենդանիներ կ'ապրին՝ որոնց միսը կ'ուտուի. ինչպէս՝ վայրենի խոզ (եապան տօմուզու), եղջերու (կէյիկ), նապաստակ (թավշան) ու տեսակ տեսակ համով թռչուններ: Արսորդները (ալճինները) կ'առնեն իրենց հրացանը (թիւֆէնկը) ու վազուն շուն մ'ալ հետերնին, եւ կ'երթան անտառներու մէջ աս ըսած կենդանիներէն կ'որսան (ավլամիշ կ'ընեն). շունը անոր համար կ'առնեն՝ որ թուփերու (չալը-

ներու) մէջ պահուըտած կենդանիները երթայ դուրս հանէ՝ որ զարնեն. կամ թէ որ զարնուած թռչուն մը թուփերու մէջ կ'իյնայ՝ երթայ փնտռէ ու բերէ:

Չուկերը կ'ապրին ջուրի մէջ, թէ որ ջուրէն դուրս շատ ատեն կենան՝ կը մեռնին: Չկնորսները (պալըխճըները) կ'աշխատին ու կարթով (օլթայով) կամ ուռկանով (աղով, թոռով) շատ մեծ ու պզտիկ ձուկեր կը բռնեն: Ես ձուկերէն քանի մը հատ իրենց համար կը պահեն. մնացածները ասդին անդին կը տանին կը ծախեն:

Կան մարդիկներ՝ որոնց գործքն է մեծ պարտէզներու (պահճաններու, պօստաններու) մէջ հունտեր ցանել, որոնցմէ կանանչեղէններ, կաղամբ (լահանայ), աղցան (սալաթայ), սոխ, սխտոր ու ասոնց նման հազար տեսակ ուտելու բաներ յառաջ կու գան: Ես անկ մարդիկները կ'ըսուին պարտիզպան (պահճէպան, պօստանճի) կամ խաւարտափսիճառ (զավզավաթճը): Եսոնք իրենց տղոցը գործք կը դնեն՝ որ ան կանանչեղէններուն մէջէն արտերուն մէջ զգուշութեամբ որոմները (որ գէշ ու վնասակար խոտ մըն է) դուրս հանեն, որո-

ներուն (պիղէլիաներուն) - ու լուբիաներուն (Ֆասուլեաներուն) քովերը պղտիկ փայտեր տնկեն ու կապեն. եւ ուրիշ ասանկ դիւրին գործքեր կը դնեն անոնց առջեւը: Կնդեղէնն ու կանաչեղէնը աւելի առողջարար ու օգտակար են. անոր համար աւելի աղէկ է ինծի ասոնցմէ ուտել՝ քան թէ միս:

Ոմանց գործն ալ է գետնի վրայ տեսակ տեսակ ծառեր տնկել, որոնց որ արմատը (քէօքը) փտտած է՝ գետնէն կը հանեն կը նետեն. պիտուական ծառերուն արմատները աղբով աղէկ մը կը գոցեն: Ծառերուն վրայ եղած որդերը զգուշութեամբ կը մեռցընեն ու կը մաքրեն, որպէս զի ան ծառերուն նոր բուսած ծաղիկները չուտեն ու պտուղը չկորսուի: Շատ զուարճալի է պտղով լեցուն ծառերուն տակէն անցնիլ ու պըտըտիլը. թէ որ ժրաջան (համարաթ) կ'ըլլամ՝ հայրս զիս հոն տեղուանքը կը տանի ու ինծի պտուղ կը դնէ: Պէտք չէ ինծի չհասած պտուղներ ուտել՝ որ հիւանդ չըլլամ: Մէկանց շատ պտուղ ուտելը աղէկ չէ: Ըն ծառերը՝ որ ամենեւին պտուղ չեն բերեր՝ կը կտրուին ու մէկդի կը ձգուին այրուելու կամ գերան (տի-

րէկ) ու աախտակ շինուելու համար, որոնք շատ հարկաւոր ու պիտուական բաներ են:

Այգեպանները (պաղճիները) աղէկ լեռներու վրայ այգիներ կը շինեն, որթեր (ասմաներ) կը տնկեն, որոնցմէ խաղող կ'ըլլայ: Աս խաղողէն քիչ մը ուտելու համար կը բերեն կը ծախեն. մնացածն ալ հնձանի (շարապխանայի) մէջ կը դնեն կը ձգմեն ու քաղցու (շերայ) կը շինեն: Ատքը աս քաղցուն տակառներու (Ֆրչըներու) մէջ կը դնեն՝ որ տարիի մը չափ պահելէն ետքը՝ գինի կ'ըլլայ. եւ ան ատենը կը բերեն քաղաքը կը ծախեն:

Արդ՝ աս ամէն գեղացիները քաղաքացիներուն շատ օգուտ կ'ընեն, որովհետեւ քաղքի մէջ մարդ ոչ արտեր կամ անտառներ կըրնայ շինել ու ոչ այգիներ կըրնայ տնկել: Աս գեղացիները չեմ քամահեր. կ'ուզեմ անոնց բարիք ընել. թէպէտ հազուստնին ու վրանին գլուխնին աղտոտ ըլլայ, կամ թէ լեզունին խօսուածքնին հաստ ըլլայ, սակայն ես անոնց վրայ չեմ ծիծաղեր: Վիտեմ՝ որ անոնք ամէն օր կ'աշխատին ու կը յոգնին մեզի սպրուստ ու կերակուր հասցընելու համար, որով մենք մեր կեանքը հանգիստ կ'անցընենք:

ԻՆՆ.

Մուշտակակարը (քիւրքճին) տեսակ տեսակ կենդանիներու մորթերը կ'առնէ կը մաքրէ, զէշ ու անշահ կտորները մէկգլի կը ձգէ, ու անանկ մուշտակ (քիւրք) կը շինէ: Վրեթէ ամէն կենդանւոյ մորթը մուշտակ կ'ըլայ. բայց հասարակ գործածուածները աս կենդանիներունն է. ոչխարի, աղուէօի (թիւքի), նապաստակի, կատուի, կզնաքիսի (ղէրտէվայի), սամոյրի, Ճերմակ աքիսի (քաքումի), կուղի (սամնարի): Պէտք է որ մուշտակակարներուն աշկերանները ամառւան մէջ մուշտակները թօթուեն, ու անոնց վըայէն փոշին (թօղը) մաքրեն, որպէսզի չըլայ որ ցեցը (կիւվէն) անոնց մէջը մտնելով եւ ուտելով անոնք ստակի մը ընէ:

Չուխայագործները ոչխարի բուրդը կ'առնեն կը մաքրեն կը բղբտեն ու դերձան կը շինեն. ետքը գործարանի (թէգկեահի) մէջ կը գործեն ան դերձանը իրենց արհեստովը ու չուխայ կը շինեն:

Հաս տեսակ կտաւ գործողներ կան՝ որոնք ոստայնանկ (չուլհա) կ'ըսուին: Ասոնցմէ ոմանք քթանը կ'ոլորեն ու դերձան կը շինեն.

ետքը ոստայնի գործւոյն (Թէզկեահի) մէջը գործելով շապիկցու կտաւ կը շինեն: Ոմանք բամբակը կ'ոլորեն ու շապիկցու կտաւի պէս կը գործեն եւ զատ տեսակ կտաւ մը դուրս կը հանեն, որ շատ բանի հարկաւոր կ'ըլլայ, սաւանի (չարշաֆի)՝ վարտիքի եւ ուրիշ բաներու: Ոմանք ալ մետաքսը (իփէկը) կ'առնեն ու անկից տեսակ տեսակ պիտուական կտաւներ կը շինեն. ետքը աս կտաւները զանազան աղուոր գոյներով կը գունաւորեն:

Աաշի շինողները (Թապախները) տեսակ տեսակ կենդանիներու, կովի՝ եզի՝ ձիու՝ եղջերուի մորթը կ'առնեն ջրի մէջ կը դնեն՝ աղէկ մը կը կակրղցընեն, ետքը անոնց վրայի բուրդը կամ մազերը բոլոր կը սկրդեն կը հանեն, ու մորթը կը չորցընեն կաշի կը շինեն:

Աարուակը (փապուճճին) կամ կօշկակարը (ճիզմէճին) աս կաշիները կ'առնէ, ոտքերուն կաղապարին (խալիպին) վրայ չափչըփելով կը կտրէ ու հողաթափ (փապուճ) կամ կօշիկ (ճիզմէ) կը կարէ. կօշկին տակը դրուած հաստ կաշին եզի մորթէն շինած է: Ասոնք կարդալով կ'իմանամ որ ամէն ապրուստ ու հագուստ բոյսերէն կամ կենդանիներէն է:

Ասկից կերեւայ որ աշխարհքիս մէջ
ամէն մարդ մէյմէկ արուեստի կը ծառայէ ի-
րեն ու իր ընտանեաց ապրուստն ու կեանքը
հոգալու համար: Այս ալ հիմայ նոր սկսայ
կարդալ զրել սորվելու. թէ որ օրէ օր առաջ
երթամ ու ասիկա ինծի արուեստ մը ընելու
ըլլամ, նոր նոր ու շատ զիտութիւններ կը սոր-
վիմ, որով մարդկան առջեւ զովութիւն կ'ու-
նենամ եւ Աստուծմէ փառք ու պատիւ կ'առ-
նեմ: Իմաստութիւնն ու զիտութիւնը ուրիշ
արուեստներէն շատ աւելի պատուաւոր են:
Ի այց թէ որ քիչ մը բան սորվելէն ետքը
սիրելի հայրս զիս արհեստ սորվելու կու տայ,
կ'աշխատիմ որ սորված բաներս չմոռնամ,
ու պարապ եղած ատենս զիտութեան ու
կարդալու ետեւէ ըլլամ:

ԻԶ.

Որովհետեւ ինծի փնաս կ'ըլլայ՝ թէ որ
միշտ կարդալու կամ աշխատելու ըլլամ, ա-
նոր համար իմ սիրելի ծնողքս երբեմն ինծի
խաղ խաղալու հրաման կու տան: Ի այց մի-
նակ խաղալով այնչափ չեմ զուարճանար,
անոր համար մօրմէս հրաման կ'առնեմ ու
սիրելի եղբայրներուս կամ քրուքտոցս կամ

մէկ դասընկերիս հետ կամ դրացիներէն մէկուն տղուն հետ տանը մէջ կը խաղամ: Ինչ խաղի որ մեր պատուական ծնողքը հրաման կու տան՝ ան խաղը կը խաղանք: Ինչ որ իմ խաղի ընկերներս կ'ուզեն, ես ալ սիրով անիկա կը խաղամ: Խաղի մէջ պէտք չէ մէկմէկու սրբոցով կամ զարնել կամ կռուրտիլ, հապա թէ չէ՝ խաղը կռուի կը դառնայ, ու ես օգուտ ընելու տեղ մնաս կ'ընեմ: Աս չեմ ուզեր անանկ խաղեր խաղալ՝ որ գէշ ու անարդ (չափողն) տղաք կը խաղան, ինչու որ կ'ուզեմ միշտ ազնուականի գործքեր ընել: Ասեւ խաղացած ատենս չեմ ուզեր պոռալ կանչուըռտել, որպէս զի իմ ծնողքս ու դրացիները չարգողցընեմ ու անհանգիստ շընեմ: Ստակով խաղ խաղալու չեմ բաղձար, ինչու որ ստակով խաղ խաղալը անանկ գէշ բան մըն է՝ որ մարդ երբեմն բոլոր ունեցած ստակը կը կորսընցընէ. շատ հեղ ալ մեծ մեծ պարտքերու տակ կ'իյնայ ու կը մնայ աղքատ ողորմելի մուրացկան: Աս պատճառով թէ որ սիրելի հայրս կամ ուրիշ բարեկամ մը ինձի ստակ տայ, շուտ մը կը տանիմ մօրս կամ մեծի մը կու տամ՝ որ ինք պահէ, որպէս զի

ըլլայ որ խմ ձեռքս մնալով ասանկ խաղի մէջ կամ տղայական բանի համար կորսընցընեմ (խարժ ընեմ) :

Ի է .

Խաղէն ետքը դարձեալ կը սկսիմ կարդալ : Իրաւցրնէ ես համարս սորվելէս ետքը սիրով խաղ կը խաղամ, բայց խաղէն ետքն ալ սիրով կը սկսիմ կարդալ ու սորվել : Ըմէն բանին ատենը կայ : Այս պարապ չեմ կենար : Պատուելի վարժապետս կ'ըսէ . « Կատարիկութիւնը՝ պարապ կենալը ամէն գէշութիւններու եւ մեղքերու սկիզբ է : Ով որ գործել կամ աշխատիլ չ'ուզեր՝ պէտք չէ որ կերակուր ուտէ : Արչափ որ ձեռքէդ կու գայ՝ ունեցած ատենըդ պարապ մ'անցըններ : Արսուած ատենը ետ չի դառնար : Ըմէն օր նայէ որ գոնէ մէկ բարի գործք գործես :

Պէտք է որ պզտիկութենէս սկսիմ ժրածան ըլլալ : Ժրածան տղայ մը տգէտ ու բան չգիտցող ծերէն աւելի կ'արժէ : Իմաստունները կ'ըսեն . Ինչ որ պզտիկուց չես սորվիր, մեծնաս ծերանալու որ ըլլաս՝ չես կրնար սորվել : Ինչ բարիք որ այսօր կրնաս ընել՝ ըրէ, վաղուան թող մի տար : Ուրեմն հիմա-

կուց սկսիմ շատ բաներ սորվել . որ ծերութեանս ատենը անօնցմով վայելեմ :

Պէտք է որ առտուան ատենը կարդալու սորվելու ետեւէ ըլլամ : Առտուանց կանուխ կէս ժամի (սահաթի) մէջ սորվուած բանը՝ կէսօրուընէ ետքը մէկ ժամի մէջ դժուար կը սորվուի :

Պատուելի վարժապետս կ'ըսէ . Մարդիկ առողջութիւնն աշխատանքով ու ջանքով աղէկ կրնան պահել , եւ զիս կը խրատէ շատ հեղ՝ որ աս բանն աղէկ միտքս պահեմ : Աւելի աղէկ ու պիտուական է առողջութիւնը՝ քան թէ հարստութիւնը . թէ որ չափով կ'ուտես՝ երկայն կ'ապրիս ու քիչ կը հիւանդնաս : Շատ ուտելը վնասակար է : Մարդ կ'ուտէ կը խմէ՝ որպէս զի ապրի , չէ թէ կ'ապրի՝ որպէս զի ուտէ խմէ :

Միւրեւի վարժապետս երբեմն զուարճալի պատմութիւններ ալ կը պատմէ ինձի : Ատենօք հինգ տարուան տղայ մը առջի գիշերանց մինակուկ պատուհանի մը առջեւը նստելը կը նայէր աղուոր ու պայծառ աստղներով զարդարուած երկինքին : Ըայրը վրայ կու գայ ու կը հարցընէ անոր . Ինչո՞ւ ասանկ աչքդ տըն-

կած երկինքը կը նայիս ու կը մտմտաս, տղաս :
Ե՛ն ալ պատասխան կու տայ ու կ'ըսէ . Հայրիկ,
աս աղուոր երկինքին նայելով՝ իմ սիրելի
Եստուածս կը մտմտամ . բայց վախ մ'ալ
կու գայ ինձի՝ որ գուցէ իմ Եստուածս զիս
չի սիրեր : Ե՛ն ատեն պատասխանեց հայրը .
Սիրող հանդարտ բըռնէ, տղաս, վաղը առտու
կանուխ ինձի հետ պտրտելու տանիմ զքեզ,
ու տեսնես իմանաս որ Եստուած զքեզ ի-
րաւցընէ կը սիրէ : Հիմայ զնա պառկէ :

Նըրկրորդ օրը առտուանց կանուխ կ'ելլէ
տղան . իր լաթերը կը հազնի ու կ'երթայ
հօրը սենեակին դուռը կը զարնէ՝ որ արթըն-
նայ ելլէ : Հայրը սիրով անոր գիմացը կու
գայ ու կ'ըսէ . Նախաճաշիկ ընել կ'ուզե՞ս : Ե՛ն
ալ կ'ըսէ . Շնորհակալ եմ, չեմ ուզեր . կ'ա-
ղաչեմ, հայր, շուտով երթանք պտրտելու :
Պօնէն դուրս կ'ելլեն ու քիչ մը առաջ կ'եր-
թան, լայն դաշտ (օվայ) մը կը հասնին՝ որ
տեսակ տեսակ աղուոր ծաղիկներով զարդա-
րուած էր : Ե՛ն ատեն տղան, Ե՛խ ընելով՝
կ'ըսէ . Ա՛րչափ աղէկ կ'ըլլար, հայր, թէ որ
կարենայի աս ծաղիկներէն փրցընել առնել :
Հայրն ալ կ'ըսէ . Գնա, տղաս, փրցուր ու

վայլէ: Ես լսածին պէս տղան ուրախութեամբ
կերթայ դաշտին մէջ կրցածին չափ ասդիէն
անդիէն աղուոր ծաղիկներ կը ժողվէ: Ատքը
կու գայ հօրը կը հարցընէ. Հայր, ո՞վ բուս-
ցուց հոս աս աղուոր ծաղիկները: Են ալ կը-
սէ. Մարդ մը չի կրնար ասանկ ծաղիկ մը
բուսցընել: Տղան կըսէ. Հապա պարտիզ-
պանն էր բուսցուցին: Չէ, կըսէ հայրը.
մինակ մեր սիրելի Աստուածը կը բուսցընէ
ատ աղուոր ծաղիկները: Ասիկա քեզի մեծ
ուրախութիւն չէ. կը տեսնաս որ աս
սիրելի Աստուածը զքեզ կը սիրէ: Հրամ-
մերես, հայր իմ, ըսաւ տղան. իրաւցընէ Աս-
տուած զիս կը սիրէ եղեր՝ որ ասանկ մեծ ու-
րախութիւն մը պարգեւեց ինձի ու ասանկ
աղուոր ծաղիկներ տուաւ: Հայրը կըսէ. Չէ
թէ աս ծաղիկները միայն, հապա ամէն քու
ունեցած բաներդ եւ ուրիշ զուարճալի բա-
ներն ալ նոյն Աստուծակ առած ես: Թուէ որ
Աստուած կենդանիներն ու բոյսերը ստեղծած
չէր ըլլար, ես քեզի ո՛չ ապրուստ ու ո՛չ հա-
գուստ կրնայի գտնել, ինչու որ մեր կերածն
ու հագածը կենդանիներէն ու բոյսերէն յա-
ռաջ կու գան:

Տղան կը հարցընէ. Ամէն կենդանիներն ու բոյսերը Աստուած ստեղծեց: Հայրը կ'ըսէ. Հրամմեր ես, տղաս: Ի՞նչ որ ամէն մարդիկ մէկտեղ դալու ըլլան, եւ ոչ խոտի մը տերեւ (եափրախ) կամ մէկ պղտիկ կենդանի մը դուրս հանել կամ ստեղծել կրնան: Տղան կ'ըսէ. Ուրեմն որչափ ամենակարող է Աստուած, որ ամէն բան կը ստեղծանէ: Հայրն ալ կ'ըսէ. Այո որչափ բարի ու զթաժ է, որ ամէն բաները կը ստեղծէ մարդկան շահուն ու զուարճութեան համար: Հայրը դարձեալ կը հարցընէ. Ար՞ուն շնորհակալ պիտի ըլլաս ասոնց համար: Տղան կը պատասխանէ. Իրաւցընէ դիտեմ՝ որ պէտք է ինձի Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալ ու անոր հաղար փառք տալ՝ որ ասանկ աղուոր սիրուն ու զուարճալի բաներ ստեղծեց: Հայրը կ'ըսէ. Ուրեմն կը սիրե՞ս դուն աս ամենակարող ու ամենաբարի Աստուածը: Սիրով ու յօժարութեամբ կ'ուզեմ ընել ատ բանը, թէ որ գիտնամ թէ ինտոր պէտք է ընել: Հայրը կ'ըսէ. Ի՞նչ կ'ընես երբ որ կ'ուզես իմ վրաս ունեցած սէրդ ցուցընել: Ա՛ն ալ կ'ըսէ. Ար նայիմ հրամանոցը ամէն ուղածը ձեռքէս եկածին չափ շուտով

ու ազէկ կատարեմ. ինծի պէտք եղած բաները խոնարհութեամբ հրամանոցմէ կը խընդրեմ, ու ինչ որ ինծի կու տաս՝ սիրով կ'առնեմ ու շնորհակալ կ'ըլլամ: Գարձեալ շատ հեղ կ'ըսեմ հրամանոցդ՝ որ սիրելի ու բարի հայր մըն ես:

Ան ատեն հայրը կ'ըսէ. Ահա ինչպէս ինծի կ'ընես, անկէ հազարապատիկ աւելի պէտք ես Աստուծոյ ընել, թէ որ կ'ուզես զանիկա սիրել: Պէտք է որ ամէն բանի համար խոնարհութեամբ աղաչես անոր, ամէն առած բաներուդ համար անոր փառք ու գոհութիւն մատուցանես, եւ երբեմն երբեմն ըսես անոր. Գու ես իմ ամենարարի, ամենակարող ու ամենասիրելի Աստուածս: Հայր, աս խօսքը սիրով կ'ըսէի ես իրեն, թէ որ տեղ մը զինքը տեսնելու ըլլայի: Գիտցիր, սիրելի տղաս, որ աս աշխարհքիս մէջ մարդ չի կրնար զԱստուած տեսնել. բայց ինք ամէն տեղ զմեզ կը տեսնէ ու կը լսէ, ինք կ'իմանայ մեր ամէն շնորհակալութիւնը. անոր համար դուն ալ կրնաս խօսքով կամ շնորհակալութեամբ ամէն տեղ քու սէրդ իրեն ցուցընել: Բայց ամէն բանէն աւելի պէտք է՝ որ

անոր ուղածն ընես, ինչպէս մինչեւ հիմայ իմ
 ուղածս ըրիր: Հայր, աս բանս ալ յօժարու-
 թեամբ կը կատարէի, թէ որ գիտնայի թէ
 Աստուած ինձմէ ինչ կ'ուզէ: Արդիս, իր ու-
 զածն աս է՝ որ դուն ամէն մարդ սիրես ու
 ամէնուն բարիք ընելու աշխատիս: Տղան կ'ը-
 սէ. Շատ աղէկ, ատ բանը սիրով կ'ընեմ ես:
 Բայց ի՞նչպէս գիտես հրամանքդ, սիրելի
 հայր, որ Աստուծոյ ուղածն աս է. ինք Աս-
 տուած ըսաւ հրամանոցդ ատ բանը: Չէ.
 Թէպէտ ինձի չըսաւ, բայց ուրիշ սուրբ մար-
 դիկներուն ասանկ ըսած է. Ա՛նքեմ որ դուք
 մէկզմէկ եղբոր պէս սիրէք: Տղան զարմանա-
 լով կ'ըսէ. Ի՞նչ, ամէն մարդ իրարու եղբայր
 ու քոյր են: Հրամեր ես, տղաս. ինչու որ
 Աստուած է մեր ամէնուս հայրը: Արդին կ'ը-
 սէ. Աւրեմն պէտք է ինձի ամէնուն հետ սի-
 րով ապրիլ, մէկու մը սիրտը չկոտրել, ամէ-
 նուն հետ անուշ խօսքերով խօսիլ, կրցածիս
 չափ ամէնուն բարիք ընել ու բարիք ուզել:
 Շատ ապրիս, տղաս, ատանկ պէտք է որ ը-
 նես. բայց ամէնէն աւելի քու ծնողքդ ու
 նախնիքդ պատուէ ու սիրէ: Ան ատեն քու
 մեծերդ աղէկ կը պատուես, երբոր իրենց

տուած խրատները կը պահես, եւ իրենց վրայ միշտ աղէկ խօսքեր կը խօսիս:

Արեւի զաւակս քեզի երեք բան ալ ըսեմ, աղէկ միտքդ պահէ ու աղէկ կատարէ, եւ անով Աստուծոյ աւելի հաճոյ կ'ըլլաս: 'Նախ' երբոր ես կամ ուրիշ մը քեզ ժամ կը տանինք, նայէ որ սիրով ու յօժարութեամբ երթաս, ինչու որ անիկա է քու սիրելի Աստուծոյդ տունը, նայէ որ հոն ջերմեռանդութեամբ ու առջեւդ նայելով պարկեշտութեամբ աղօթք ընես, եւ Աստուծոյ աղաչես՝ որ իր շնորհքը քու վրայէդ պակաս չընէ:

Երբորդ նայէ որ պատարագին առջեւը խելքդ վրայ ժողված ու սրտանց աղօթք ընելով կենաս, եւ յիշես որ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս հոնտեղը քու առջիդ կեցած է: Միշտ սրտիդ մէջ բաղձանք ունեցիր ջերմեռանդութեամբ պատարագ տեսնելու: Թէ պատարագի առջեւ ու թէ ուրիշ ատեն սուրբ Աստուածածնայ, պահապան հրեշտակիդ եւ ուրիշ ամէն սուրբերուն աղաչէ որ քեզի համար Աստուծմէ շնորհք խնդրեն ու առնեն:

Երբորդ՝ աշխատէ կեանքիդ մէջ ամէն օր, ամէն վայրկեան Աստուծոյ ծառայելու:

եւ Աստուծոյ ուրիշ բանով չես կրնար ծառայել՝ թէ չէ իրեն պատուիրաններն ու հրամանները կատարելով, հոգեւոր բաներու սէր ունենալով, ծնողացոյ աղէկ հնազանդ ըլլալով, սիրով ու փութով Վրիստոնէական Ալարդապետութիւն սորվելով: Վարձեալ՝ քահանաները միշտ խոնարհութեամբ պատուէ, իրենց օրհնութիւնը խնդրէ, եւ երբ որ հոգեւոր բաներ կը խօսին կամ քեզի բարի խրատներ կու տան, աղէկ մտիկ ըրէ ու աշխատէ որ աղէկ կատարես անոնց ըսածը:

Ասոնցմէ ի զատ ջանա, որդիս, որ դպրատան ու ժամերու մէջ ալ ինչ բարի բան կը լսես՝ աղէկ միտքդ պահես ու ատենին կատարես, եւ ատանկով միշտ կը սորվիս թէ ինտոր պէտք է քեզի Աստուծոյ հաճելի ըլլալ ու զինքը սիրել:

ԻԲ.

Սիրելի վարժապետս աս բաները պատմելէն ետքը՝ կը դառնայ կ'ըսէ ինձի. Մտիկ ըրէ, տղաս, կ'ուզեմ քեզի ուրիշ բաներ ալ սորվեցընել, որոնցմով Աստուծոյ ու մարդիկներուն աւելի հաճոյ ըլլաս: Եւ որպէս զը ըսածներս աղէկ միտքդ պահես, մէկ քանի

կարճ ոտանաւոր ըսեմ, որ բերնուց սորվիս եւ
անանկով թէ բերնուց բան սորվելու սկսիս ու
թէ ըսած խօսքերս միտքդ մնան:

Քեզի կ'ըսեմ, բարի որդեակ,

Չըլլայ ընես գործ մի անկարգ.

Որ օր մըն ալ ցաւով չըսես,

Վ՛ախ, ինչո՛ւ ես ըրի ասանկ:

Երման եղիբ ան շուշանի,

Որ դաշտի մէջ մինակ կ'աճի.

Միշտ սուրբ եղիբ ու բարեակէր,

Թէեւ մարդ մը քեզ չի տեսներ:

Երբ որ վրադ չար մը տեսնես՝ շուտ մը
շիտկելու նայէ, որպէս զի օրէ՛ օր չմեծնայ:

Ճառաններուն հետ սիրով ու անուշու-
թեամբ խօսէ, ու անոնց վրայ չափէ աւելի
չատ գործքեր մի դներ: Պատիւ ու վարձք
տալը զօրաւոր խթան (մօտուլ) են աղէկ
գործ գործել տալու համար: Ճառայել ու
ետքը ապերախտութիւն գտնելը մարդուն
սրտին մեծ կսկիծ կու տայ: Ի՞նչ կ'ուզէիր
դուն որ քեզի ըլլար՝ թէ որ ուրիշին ծառայ-
էիր, ըրէ անիկա քու ծառայիդ:

Քու ընկերներուդ հետ անուշութեամբ
ապրէ, ու նայէ որ անոնց հաճոյ ըլլաս: Ի-

մաստունն ամէն մարդուն ուզած բարի ու
անվնաս բանը կը ջանայ կատարել: Առիւ սի-
րող ու խիստ մարդէն ամէնքը կը փախչին:

Ի՞նչ որ մէկը քեզ կ'աղաչէ,
Աղբայր եկուր ինձի օգնէ.
Մի ուշանար, զնա՛ անոր,
Վու օգնութիւնդ շուտով հասցուր:

Ի՞նչ որ կոյրը կ'աղին կ'օգնէ,
Արկուքն ալ լաւ գործ կը տեսնէ:

Վասընկերներուդ հետ սիրով ու խա-
ղաղութեամբ վարուէ. բայց զգոյշ կեցի՛ր՝ որ
անոնց հետ չար ընկերութիւն չընես: Չէ՛շ
օրինակն աղէկ տղոց միտքն ու վարքը կ'աւրէ:
Աւելի աղէկ է մինակ կենալ՝ քան թէ գէշ
ընկերներու հետ: Արդիս, թէ որ գէշ տղաք
քու միտքդ գէշի դարձընել կ'ուզեն, չըլայ
որ անոնց ետեւէն երթաս:

Տնանկաց ու աղքատաց կրցածիդ չափ
օգնէ:

Բարի տղան չ'ուրախանար
Իր ընկերին չարին համար.
Ան է բարի՝ որ կը ցաւի
Արբ ընկերը ցաւ մը ունի:

Թէ աղքատ մը դէմըդ կ'ելէ,
 Գթած սրտով անոր նայէ,
 Ինչու դուն ալ կրնաս ըլլալ,
 Աղքատ թշուառ՝ ինչպէս ան է:
 Են ալ քեզի նման մարդ է,
 Վու ստեղծչիդ ստեղծուածն է:

Տղաք, ջանացէք հաւատարիմ ու ծրշմարտախօս ըլլալ: Երբ որ մէկը հեղ մը սուտ կը զրուցէ, անկէ ետքը դժուարաւ կը հաւտացուի անոր: Մէկ սուտը ուրիշ սուտի ճամբայ կը բանայ: Ղշմարտութիւնը միշտ կը մնայ. բայց սուտը կ'անցնի կերթայ: Ղշմարտութիւնը մէկու մը վնաս չի տար. բայց սուտը միշտ վնասակար է:

Պէտք է ձեզի անոնց ալ բարիք ընել, որոնք ձեզի չարիք ըրած են:

Թէ որ մէկը չարիք ըրաւ.

Ետէ միայն չարն որ եղաւ.
 Չըլլայ որ չար գործողն ատես,
 Չար ու անբան մարդու մը պէս:
 Լաւ է մեռնիլ յանիրաւի,
 Վան թէ ընել գործ ատելի:

Թէ որ սխալելով մէկու մը դէմ յանցանք մը ըրիք, ամէն բանէն առաջ աշխատե-

ցէք յանցանքնիդ շիտկել, եւ որուն դէմ որ
ան յանցանքը ըրիք՝ անկէց թողու թիւն խըն-
դրեցէք: Ահի բարի խօսքը մեծ բարիք կը
գտնէ:

Չըլայ որ ընկերէդ բան մը գողնաս:
Գողու թիւնը պղտիկ բանէն կը սկսի, մեծով
կը դադրի: Չար գործքը առաջ չեթար:
Չար սովորութիւնը մահ կը բերէ: Ուրիշին
չարիք ընել մ'ուզեր: Ո՞վ որ ուրիշին փնաս
ընելու համար փոս (չուխուր) կը բանայ, ինք
դիւրաւ կ'իյնայ հոն: Աէրն իր ընկերին չարիք
ընելու թող չի տար:

Պատուելի վարպետս շատ հեղ կ'ըսէ.
Ինչպէս դուն ուրիշին հետ կը վարուիս, ու-
րիշն ալ քեզի հետ անանկ կը վարուի: Շատ
հեղ վարժապետս Քրիստոսին խօսքն ալ կը
զրուցէ. Ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ը-
նեն, ան բանը դուք ալ անոնց ըրէք:

Թէ որ աս խրատները կը պահէք, շատ
մեծ բարիք կը գտնէք:

ԻԹ

Ն Օ Տ Ր Գ Ի Ր

ա . Բ . Գ . Դ . Ե . Ղ . Է . Ղ . Ը . Թ . Ժ . Ի . Լ . Ի . Ժ .
 Կ . Կ . Յ . Ղ . Տ . Տ . Յ . Ն . Ղ . Ն . Ղ . Պ . Վ . Մ . Ն .
 Ը . Կ . Բ . Գ . Մ . Ը . Գ . Գ . Գ :

Լ

Աստուծոյն գրեցիք ալ յեռտեա ըստ աստ
 պիտո՛ր, ինչպս որ ասոր մեջ եղած Բաներուն զնայ
 Բասական զարժեցայ: Ասկէց ետքը որքիչ գրե-
 ցիք յը յեռտա պիտի ասանեմ, որուն մեջ ազատոր
 ու պիտոսական գիտնալս Բաներ ու պատմա-
 ընդաներ կան: Անոց կ'իմանամ որ պատմա-
 զարժապետս երես կ'ըսէ եղբր ինձի, ըէ Քոյնն ու
 Վանքը թիչ աստեանուն մեջ շատ Բան կը սորձե-
 ցընէ մարդոն: Մէկ երկու ասիո յաստու ասե-
 նեին գիր զի քանչևս. Բայց Կիմայ ըէ Բուր-
 գրով ու ըէ՛ նոյր գրով աստած կամ գրած գիրքն
 Ասորձով կը կարդամ: Անոց մտաքս կո գոյ
 սիրելի զարժապետս ըսածն ու ըսածը աս գրեցի-
 կը նոր սկսելս աստեան:

Անն գրին յայնը յաստու ինտ աղէկ յը կ'ար-
 ասէրէր կը զսոցէր, ու ետքը ինձի ալ եր ըսա-
 ծին պէս ըսէլ կո ասար, ու պնակին զնայէն ինձի
 ան գիրը կը ցոցընէր: Ան աստեան ինձի ասանկ կա-
 նան աստա. Ամէն մէկ գիրը աղէկ ու յայտնի
 յատակ արտարերէ, որ լսողը մէկ ըսած գիրդ
 մէկալէն կարենայ զանազանել:

րի, դա-նակ, գի-տու-թիւն, դո-ն ալ գրելու-
կամ հեգելու- աստեղ ասանկ զաստէ :

Այսպէս պարտաւոր լաւագոյնքս Բերնոց
ինձի ասանկ ճշ Բարեւր կ'ըսէր, որ էս ինչ իրմե-
զանկերը զաստելով հեգելի : Իսպառ ասելու, ալ ինձի
դի-րին ընելու- համար աս հանունները ար-ա-
թուէ որ բառի մը մէջ մէկ բաղաձայն գիր երկու
ձայնաւոր գրի մէջ կու գայ, ան բաղաձայնն
իրմէ ետքը եկող ձայնաւորին քովը գիր, ինչ-
պէս, սիրող՝ սի-րող, պատիւ՝ պա-տիւ : Թուէ
որ երկու կամ երեք բաղաձայն գրեր երկու
ձայնաւոր գրի մէջ կու գան, անոնցմէ միայն
մէկը ետեւի ձայնաւորին քովը գիր, ինչպէս,
եղբայր՝ եղ-բայր, թարգման՝ թարգ-ման,
ինքնին՝ ինք-նին :

Իսպառ ար-ժէ հանունին լրաց գիտնալու- Բան
ճշ ըսաւ : Արեւս երբե՞ն մէկ լանկ ճշ ուրիշ լան-
կէ զաստել՝ ար-անց Բաղաձայն գիր ճշ ունենալու-
եր սիւղէր. է- աս կ'ըսուի՝ երբ որ Բարեւ ճշ ար-ժէ
լանկը զաստ Բար- ճն է, ու էկած միացած է ան
զարտ-ելու- լանկին հետ, ան ար-ժէ լանկին Բա-
ղաձայն գիրն էր լրաց կը լսողոս ու երկրորդ լանկը
կը սիւս յայնա-որ գրով ճշ. ինչպէս. անարգ՝
ան-արգ, անարի՝ ան-ա-րի : Եստե- երբ որ
Բարեւ ճշ մէջ երկու- յայնա-որ գիր ասով ասով կո-
գան, զաստելու- աստեղ անոնց մէկը ետեւ լանկին
սիւղէր դեր, ինչպէս, միայն՝ մի-այն, գործի՛ն՝
գոր-ծէ-ին :

Երբ որ ժ. 12. համարը սկսայ կարդալ՝
 պարտեւի վարպետ ինձի հասկըցոց՝ որ ան
 Բարեբաւն Տեղ եղած ը գերն ամեն արդ հար-
 կաւոր չէ գրել. Տայն նոր սորվողներուն հասկը-
 ցընելու համար դրոսած է՝ որ իմանան թէ երբ
 որ զլուս, մեղը եւ սրել անոնց նման շատ
 Բարեբար կարդալու համ գրելու ըլլան, ըն՝ ճը
 Յայն պիտի հանեն երկոս Բաղայայնի Տեղ:

Վոյն համարին Տեղ ըստ՝ որ Բարեբար ար-
 արաբերելու աստեղդ արեւի Տիտ դեր շէրակ շէշրե-
 րու համ զարնելու ամեն Տեղ Բարու. ու նայե որ
 ամեն Բարին ետքի Յայնսոր գերը զարնելով
 արարաբերես. ուստի պէտք է որ ըսես, ըստ,
 րժիշկ, գերբնական: Վարչեալ ըստ. Աղէի
 Տիտ դեր որ երբ որ Բարի ճը Տեղ դրոսէն ը գերը
 ճարած է, ան Բարն արարաբերելու աստեղ՝ ըն
 Վայ զարնես, համ ը գերը շէշրելով արարա-
 բերես. ուստի ճ' ըսեր, Աղճր, Աղէգրն, Ախառըն,
 Սեղճր. հաստ ըսէ Աղճր, Աղէգրն, Ախառըն,
 Սեղճր, ինչպէս որ նոյն համարին Տեղ աս Բա-
 րերը շէշրելով դրոսած համ նշանակոսած են:

Վարչեալ ըստ՝ որ երբ որ գրելու աստեղդ
 անոնց նման Բարեբար գրած արողդ ետքը գալով
 զարեւ կ'ոսկես անոնք, պէտք է ը գերը երկոս
 Բաղայայնին Տեղ դնես: Ինչպէս. կ'ըլլայ որ ձգել
 համ կոթն պիտի գրես, ու գրած արողդ լճնցած
 ըլլալով՝ երկոս համ երեք գրեն ասելի չարաներ.
 չէս կրնար ան աստեղ ասանի Բաժնել՝ ձ-գել համ

Տա-նր, հասցա ոչեոր+ է որ ասանկ գրեա՝ ձր-
գել, Տա-նրր:

Երբ որ հարգուլու— սկսայ՝ ե՛մ վարժապետս
ցո—ցո—ց ինձի՛ Շ_եշտ, Բուլթ, Ստորակէտ, Մի-
ջակէտ, Ա_երջակէտ, Պարոյկ, Փակագիծ ու
Ենթամնայ ըստ—ուչ նշանները, ու ասլէկ՝ ճը
հասկըցո—ց ինձի՛ Լե ասանց ասեն մէկն ինչ Բանի
լը թատայեն:

Ե. Երբ որ Բառի ճը վայ ին արեանեա
Շ_եշտ ճը՝ որ ասանկ () գիծ ճըն է. ոչեոր+ է որ՝
որ գրեն վայ է՝ ան գիրը զարնելով արտասերեա-
ննչպէս, զնա՛, փախիր, ահա:

Բ. Բուլթը՝ որ ասանկ () նշան ճըն է,
երբ որ խօստին մեջ Բառի եոր+ի թայրին դեպ
է վերի դեն ին դրոստ՝ ան Բառը ըսելէն եոր+ը +իչ
ճը հանգիստ ոչեոր+ է ասանել. ինչպէս աս խօստին
մեջ ին արեանտի. Երբ որ աղէկ կը սորվեք՝
ամէնքը ձեզ կը սիրեն:

Գ. Ստորակէտը որ ասանկ () նշան ճըն է
երբ որ Բառի ճը եոր+ը ին դրոստ՝ ին ցո—ցընէ որ
հարգուլու— աստեն ան Բառեն եոր+ը Բո—նէն +իչ
ճը ասելէ հանգիստ ոչեոր+ է ասանել, ինչպէս աս
խօստը ին ցո—ցընէ. Վուն քու գործքիդ մէջը
Ժիր (համարալն) եղիր, եւ քեզի հիւանդու-
թիւն չի գար:

Վ. Միջակէտը՝ որ ասանկ (.) նշան ճըն է,
երբ որ Բառի ճը եոր+ը ին դրոստ՝ ոչեոր+ է որ ան
Բառն ըսելէն եոր+ը արտարակէտին աս ասելէ հան-

գիտար արանէս. ասանկ ըբէ ար ի օստին Տե՛ջ. Իսկ-
լացի սղան իր հայրը կ'ուրախացրնէ. իսկ ան-
խելք սղան իր մօրը տրամուխ իւն կու տայ:

12. Ս կը ջակեալը՝ որ աս (:) երկու- կէտն
է, ամբողջ խօսակցութենէ ետքը կամ խօստ ճը
լճնանալէն ետքը դրո՛ւելով իր ցո՛ցընէ որ հոն
դէտք է կարարելու հանգիստ արանէլ:

13. Պարոյկը՝ որ աս (°) նշանն է, երբ որ
Բարտի ճը վայ իր դրո՛ւի, իր ցո՛ցընէ որ ան Բարտը
հարցընելու եղանակա՛ս դէտք է արարեցել.
Ինչպէս. Վանի՛ տարուան ես:

14. Լնխամնայ ասանկ (-) նշան ճըն է, որ
երբ որ Բարտի ճը կէսը վերի րողին ետքի ծայրը իր
դրո՛ւի ու կէսը վարի րողին սկիզբը, ան ծայրն է-
լած կէսին ետքը րակի դիէն իր դրո՛ւի. Ինչպէս,
դէտք գրեա՛ Ս/րել, Ս/ լանիը վերի րողին ծայրը
իր դնէս, ու անոր րակը իր դնէս Լնխամնան
ասանկ՝ Ս/-, ետքը վարն ալ իր գրեա՛ րել:

15. Քակաղի՛ծը՝ որ աս երկու- () կէս կը
գծերն է, ան արեւն իր գործածո՛ւի՛ երբ որ խօստի
ճը Տե՛ջ դրո՛ւին ուրիշ խօստ ճը կամ լիկ ուրիշ Բարտ
ճը իր ճրնէ՛ որ ան արջի խօստին կամ Տեհնո՛ւի՛նն
է, կամ անոր վայ Տեհ կերպով Բան ճը հասկըցընել
կ'ուղէ: Սարդալու՛ արեւն աս քակագծին Տե՛ջ
ըլլող խօստը թել ճը կամայ կամ ցած յայնով
դէտք է կարդալ:

16. Դոնցմէ ետքը յարգելէ վարժապետս կար-
դալու համար ինծի աս ընդհանուր կանոնը ար-

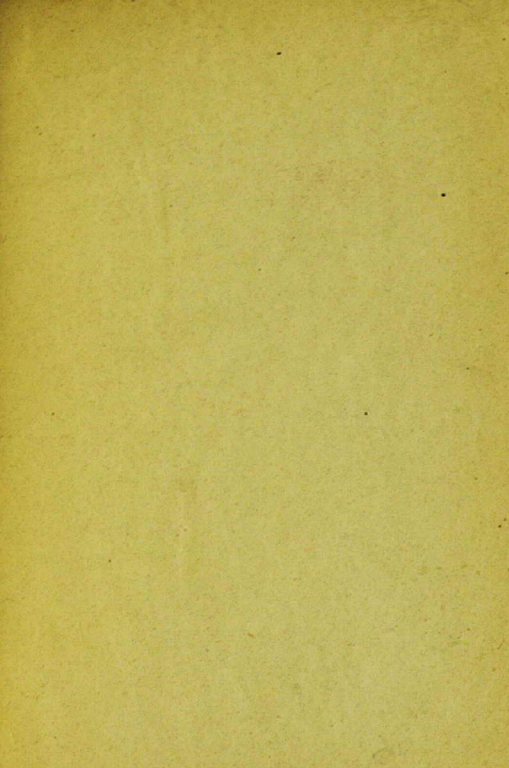
... Ինչպէս որ կը խօսիս, անանկ ալ բնական
ու յարմար ձայնով կարդա :

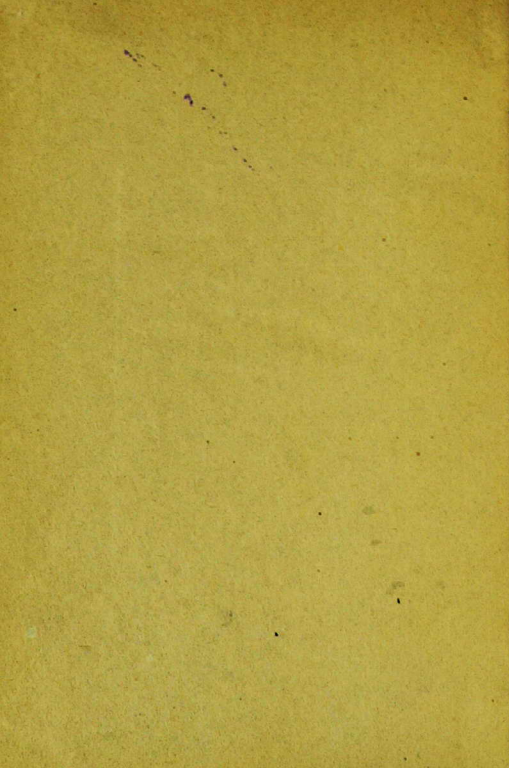
Պատարասիան լարժապէսս աս կանոններն
ինձի որակէն ետքը, կարճ պատարասութիւն ճը աստի
դրաս՝ որ կարդաս՝ ու սորժաժ կանոններս անոր
ձեջ ցոցընէ՛մ :

Օգտարաս ձեժ Բագասարն էր որպայտութեան
աստեղը շատ շրջանն ու աշխարհն Երբող է-
ղաս, որով է արեանի արեանի արտեարներ սոր-
ժէցաս : Ետը ճայրը շատ զգոշտութեամբ կը ձեժ-
ցընէր էր որպան : Ե- էրբէ՛մ կը կանգնէր անոր
լարպէտներն ու ժէրակայտները, է էր որպան
աստի կը կարցընէր անոնց . Ետը Ե՛նչ ըբո-
արղաս, ո՛ր Գնաց, Ենչպէս Ե՛նչներնէր անեցաս :
Ետանի զգոշտութիւններով շատ լրանգներն
(որ լարպէտ Գացող որպայտ զէն պակսի) աստ-
արեց զանիկա :

Իրացընէ Երբէլէ լարժապէսս ձե՛նզէ- կի-
ճայ ի՛մ լրաս շատ աշխարեցաս . էս աս կը լր-
նամ յետեա էկաժին զա՛՛ք անոր շորհակասլ ըլ-
լաս, է շիրանի ու աղէկ կարդասլով զէն Ե՛նչ ու-
խացընէլ : Պէտք է որ աշխարի՛մ էր ուղաժին
պէ՛ս կարդասլ, որ լոպները շիրանի ու Երբ-
հասկընան :







~~SECRET~~

5041

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԱՆ Հիմնարար գիտ. գրադ.



A 7
2011

1111